

VACLAV TARANČEVSKI

MRTVA PRIRODA SA STATUOM

REGIONALNO U LITERATURI?

(NASTAVAK SA 1 STRANE)

nih obilježaja. Nasuprot njima, pomenuo bih proze Ranka Marinkovića u kojima je jedna određena sredina, sa ličnostima koje su sadržale okvirni lokalni kolorit, vanredno izdignuta iznad same sebe, iznad sredine koja je to ostala samo po svojoj izvornosti i specifičnom duhu. Sve ostalo dobilo je šire okvire. Eto, u tome je, mislim suština „zagonetke“ o regionalnom u literaturi. Istina, zagonetka ne postoji. Stvari su sasvim jasne i čiste. Bilo bi dobro kada bi pisci svojim djelima dokazali da je tako.

RADOSLAV RATKOVIĆ

Da li regionalno uopšte postoji u literaturi? Ili se nalazi izvan nje? Ako se pod regionalizmom podrazumijeva veza sa određenim tлом, onda je svako umetničko djelo regionalno. Ako se pod tim izrazom podrazumijeva ograničenost, skučenost horizonta, onda je regionalno ono djelo koje nam saopštava neku istoriju koja je lišena i šireg značaja i dublje vrijednosti. Lalićeva „Svadb“ je regionalna u onom prvom smislu. Tačno se zna da se radnja te povjesti odvija u kolašinskom zatvoru. Tačno se osjeća da su ti ljudi izrasli na onom krševitom tlu od Podgorice do Morače i Mojkovca. Dakle, sve je tu geografski određeno. Pa ipak, to djelo ima nešto u sebi što ga čini epopejom, poemom o hrabrosti. Volter je ismijavao optimiste u „Kandidu“. Lalićev Tadija je optimista koji oduševljava. Osnovna ideja „Svadb“ nije sažeta u naslovu. Simbolika svatova, partizana, koji idu da dovedu nevjestu — slobodu, nije, uostalom ni originalna. Nazivamo je kod Djure Jakšića, u priči „Majstor Mitar na ladji“. U njoj djak sa crnogorskom kapom priča: „Pobratime... ne valja se kazivati; ali noćas kao ni jesu bojni drugovi, no nekakvi svadbari, pismo i zdravismo i kumu i mladosteni, dodje redak da ja zdravim nevjesti. Pogledah je, ljepota u svijetu!... Ja digoh pehar, ona ustade s divnoga lica, pridje mi bliže, pa me poljubi... A posle je nesta, i nje i svatova, a ja ostadoh sam u mraku... Pobratime, ta nevjesta je sloboda, i ja ću na njenim usnama izdahnuti“. Činjenica da ovu viziju slobode priča djak s crnogorskom kapom navodi na misao da su je i Jakšić i Lalić uzeli iz naroda. Uostalom, ona je toliko lijepa a kod Jakšića neiskorišćena, da bi bilo šteta da ostane zakopana u jednoj sporednoj prozi. No o tome samo uzgred. Osnovna ideja „Svadb“ leži u uvjerenju Tadije Čemerkića da se nikada ne treba predati, da iz svake situacije postoji neki izlaz. Takvo uvjerenje radja hrabrost i optimizam, a dva dragocjena osećanja bez kojih nema borbe za slobodu, bez kojih svatovi ne idu po nevjestu. „Svadb“, dakle nije obično pričanje o tamnovanju Tadije i drugova i njegovom bijegu s gubilišta već jedan idejni stav. Tako je „Svadb“ konzervativna jedino po kompoziciji. Protiv takvog regionalizma borba je nepotrebna. Isto tako malo ne smeta regionalizam u najboljoj priči Stje-

pana Mitrova Ljubiše („Kanjšoj Macedonović“), jer je sukob između Paštovića i Mletaka između Kanjše i Furlana, predstavljjen kao sukob dva svijeta. Medjutim, takvog, makar i nenamjernog, uopštavanja nema u „Kradji i prekradji zvona“, mada je sam materijal to omogućavao.

Pa ipak, problem regionalizma dana s nije tako jednostavan. Sjećam se nekih bučnih diskusija u Klubu mladih pisaca u Zagrebu 1950, koje su se kretale oko impresionizma (Božo Milačić je imao neprilika zato što je tvrdio da slovenački impresionisti, koji su baš tada imali izložbu, ne slikaju tako loše), „odraza stvarnosti“ i idejnosti u vezi sa umjetničkim nišnim djelima. Na jednoj strani je bila redakcija „Izvor“, sa Barkovićem i Mimicom na čelu a na drugoj Božo Milačić, ja, Raonić i Piletić. Jednoga dana donijeli smo i pročitali jednu pjesmu. Rekli smo da je njen autor poznat i priznat pisac, koga oni cijene. Ako je tačno to što oni tvrde da se po svakom djelu može poznati odakle je, iz koga je kraja materijal koji se u njemu preradjuje, neka odgovore ko je autor te pjesme i u kome je kraju ponikla. Razumije se, nisu umjeli da odgovore. Autor pjesme je bio Maksim Gorki. Ovaj slučaj pokazuje da je, naročito u poeziji, nemoguće otkriti tlo na kome je porasla jedna umjetnička biljka. Mnogi eksperimenti, pa i oni koje pravi Radomir Konstantinović, predstavljaju ralo prikačeno za avion kojim se ne mogu uzorati brazde. Da je umjetnost biljka koja ne može da

živi bez svoga tla, to je njih francuskih dramskih aksiom. Medjutim, mislim djela kao i veliki broj filma da nije važno da li se to tlo može otkriti ili ne. Važno je da pisac obrađuje onaj materijal koji najbolje pozna, da stvori likove i sadržaje koji će biti plod uopštavanja, da se kloni istorija koje nemaju širi značaj, koje su lokalne u umjetničkom smislu a ne u geografskom. Geografske koordinate nemaju veze s umjetničkim. Važnije je da pisac zna tlo na kome sadi biljku nego da to otkrije čitalac. Kada ne bi bilo tako, šta bi ostalo od bajke, od Žil Verna ili Vlase? Može se napisati odličan roman o životu na Marsu, iako se pretpostavlja da tamo uopšte i nema života. Može se napisati odličan roman o vremenima koja su ostala za nama daleko koju hiljadu godina. Kako? Baš zato što su geografske i vremenske koordinate nevažne. Ja sam uvjeren da istorijski roman ne postoji. Da su takozvani istorijski romani samo projekcija savremenih lica i zbivanja na istorijsku pozadinu. „Vještica iz Salema“ je satira na makartizam, a ona Milerova objašnjenja o pojedinim licama i uvjeravanja da su autentična služe samo kao maska. Čitav niz savre-

nih francuskih dramskih djela kao i veliki broj filma ne pretstavljaju ništa drugo do korišćenje starih fabula za obradu sadašnjih problema. „Nana“, „Mignon“, „Antigona“, „Jelena i heroje. Razlika između francuskog filma i drame s jedne strane i Milerove „Vješnice iz Salema“ i Andrejeve „Proklete avlije“ s druge, sastoji se u tome što su Francuzi otvoreno odbacili istorijsku autentičnost dok su je Miler i Andrić, iz različitih pobuda, razumije se, zadržali kao masku. Pravi umjetnik, htio ne htio, obrađuje svoj vrt, svoje iskustvo a samim tim on je nužno regionalan u geografskom smislu. Od širine njegovog horizonta, od intelektualne izgradjenosti, od sposobnosti odabiranja nebitnog od bitnog, zavisi da li će biti regionalan u umjetničkom smislu, odnosno, da li će biti neumjetnik mora biti vezan za tlo ali to ne znači da mora pisati o Vranju ili Dudincima. On može pisati i o nepostojećim predjelima, kao što su i oni Vernovi na 20.000 milja pod morem, pa da bude i stvaran i vezan za tlo.

Borislav MILIĆ

GREH MAČKE

*M*ačka pomakne šapu

Otpadne list u Japanu

Zbriše se posljednje slovo na starom spomeniku

Kiša otvori zavesu iznad ostrva

Moj istinski drug

Mimoidje stazu

Koju ću jednom

Cvetovima glasnih žica

Pokrenuti iz mrtvila

živu bez svoga tla, to je njih francuskih dramskih aksiom. Medjutim, mislim djela kao i veliki broj filma da nije važno da li se to tlo može otkriti ili ne. Važno je da pisac obrađuje onaj materijal koji najbolje pozna, da stvori likove i sadržaje koji će biti plod uopštavanja, da se kloni istorija koje nemaju širi značaj, koje su lokalne u umjetničkom smislu a ne u geografskom. Geografske koordinate nemaju veze s umjetničkim. Važnije je da pisac zna tlo na kome sadi biljku nego da to otkrije čitalac. Kada ne bi bilo tako, šta bi ostalo od bajke, od Žil Verna ili Vlase? Može se napisati odličan roman o životu na Marsu, iako se pretpostavlja da tamo uopšte i nema života. Može se napisati odličan roman o vremenima koja su ostala za nama daleko koju hiljadu godina. Kako? Baš zato što su geografske i vremenske koordinate nevažne. Ja sam uvjeren da istorijski roman ne postoji. Da su takozvani istorijski romani samo projekcija savremenih lica i zbivanja na istorijsku pozadinu. „Vještica iz Salema“ je satira na makartizam, a ona Milerova objašnjenja o pojedinim licama i uvjeravanja da su autentična služe samo kao maska. Čitav niz savre-

NAGRADE TRIBINE MLADIH

Tribina mladih u Novom Sadu odlučila je da ustanovi nagradu za najbolje realizovanu ulogu mladog glumca (do 25 godina) na Jugoslovenskim pozorišnim igrama „Sterijino pozorje“. Nagrada će se dodeljivati svake godine. Za ovogodišnju nagradu je predviđena jedna slika Anke Oprešnik.

Ziri sačinjavaju članovi umetničke redakcije Tribine mladih:

1. Jelena Petrović
2. Bogdanka Poznanović
3. Duško Popov
4. Draško Redep
5. Florika Štefan

TRIBINA MLADIH